

DOĞU HİNDİSTAN ŞİRKETİ VE İNGİLİZ RAJ'IN HİNDİSTAN'DAKİ HAKİMİYETİ: YEŞİL TEORİ ÇERÇEVESİNDE BİR ANALİZ

Hatice ÇELİK* & Güler Ceren ÇOKER**

Öz

Hindistan, Britanya İmparatorluğu'nun sömürge yönetiminde kalmış en önemli coğrafyalardan biri olmuştur. Yüzyıllar süren bu süreç, pek çok akademik disiplin için farklı çalışma alanları ortaya çıkarmıştır. Uluslararası ilişkiler disiplini de şüphesiz bunlardan birisidir. Hindistan sömürge tarihinin ve sürecinin pek çok farklı yönlerine odaklanılmış lakin bu sürecin özellikle çevre üzerinde nasıl bir etki oluşturduğu hususuna daha az odaklanılmıştır. Britanya İmparatorluğu'nun, sömürge yönetimi olan İngiliz Raj'ının ve ilk olarak da Doğu Hindistan Şirketi'nin bu coğrafyada aldıkları kararlar çevreyi de doğrudan etkilemiştir. 1600'lerden itibaren başta ticari faaliyetler olmak üzere, Şirket'in ve 1857 sonrasında Raj'ın Hindistan coğrafyasındaki varlıkları çevre üzerinde de önemli değişimlere yol açmıştır. Bu çalışmada, Doğu Hindistan Şirketi'nin, İngiliz Raj'ının ve İmparatorluğun arasındaki ilişkinin Hindistan coğrafyasını ve çevresini nasıl etkilediği incelenmeye çalışılacaktır. Bu inceleme, temelde yeşil teori çerçevesinde yapılmaya çalışılacaktır. Bu inceleme sonucunda hem Şirket'in hem de İngiliz Raj'ının Hindistan kaynaklarını ve doğasını bir araç olarak gördüğü ve politikalarını bu doğrultuda şekillendirdiği sonucuna varılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hindistan, Britanya İmparatorluğu, İngiliz Raj, yeşil teori, sömürgecilik.

THE DOMINANCE OF THE EAST INDIA COMPANY AND BRITISH RAJ IN INDIA: A GREEN THEORY ANALYSIS

Abstract

India has been one of the most important geographies of the British Empire's colonialism. This centuries-long process has created different fields of research and study for many academic disciplines. One of them is undoubtedly the discipline of international relations. Different aspects of Indian colonial history and process have been focused on, but the impact of this process on the environment, in particular has been underestimated. The decisions taken by the British Empire, the British Raj (the colonial administration), and the East India Company in this geography also

* Dr. Öğr. Üyesi, Asya Çalışmaları Anabilim Dalı, Bölge Çalışmaları Enstitüsü, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, hatice.celik@asbu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-1409-8865>.

** Asya Çalışmaları Yüksek Lisans Öğrencisi, Asya Çalışmaları Anabilim Dalı, Bölge Çalışmaları Enstitüsü, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, gulerceren.coker@student.asbu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-5276-6620>.

directly affected the environment. The Company's presence in India since the 1600s, and Raj's presence in India after 1857, caused significant changes in the environment especially based on commercial activities. In this study, it is tried to examine how the relationship between the East India Company, the British Raj, and the Empire affects the geography and environment of India. This analysis will mainly be based on the framework of the green theory. As a result of this examination, it is concluded that both the Company and the British Raj see the resources and nature of India as a tool and shape their policies accordingly.

Keywords: *India, British Empire, British Raj, green theory, colonialism.*

Giriş

Avrupa'da özellikle 16. Yüzyılda görülen dini, askeri, ekonomik ve politik çatışmalar bu yüzyılı tüm bu yönler itibarıyla oldukça yoğun bir yüzyıl haline getirmiştir. Aynı zamanda orta çağ ve modern tarih arasındaki bir geçiş dönemi olarak tanımlanan (Knutsen, 2015: 114) bu yüzyılın ardından gelen yüzyıl da yine önemli değişimlere sahne olmuştur. Bunlardan en etkilisi ise 30 Yıl Savaşları olarak bilinen 1618-1648 yılları arasındaki savaşların sonunda imzalanan Vestfalya Anlaşması'dır. Bu anlaşma hem ulus-devlet yapılanmasına vesile olmuş, hem de daha geniş ölçekte devletler arası ilişkilerin başlangıcı olarak genel kabul görmüştür. Bu anlaşmanın imzalanmasıyla esasen daha farklı bir hal alan Avrupa'daki kargaşanın temelindeki güç mücadelesinin yansımaları da olmuştur. Askeri ve siyasi güçle birlikte artan rekabet ekonomik mücadeleyi de beraberinde getirmiş ve kaynakların egemenlik altına alınarak kontrolünün sağlanması rekabeti daha fazla körüklemiştir. Askeri, siyasi ve ekonomik güç yarışında, kendilerini daha üstün kılmaya çalışan devletler uzun süreli savaşlar yaşamış hem de bu doğrultuda farklı coğrafyaları sömürgeleştirme suretiyle yeni yönetim alanları oluşturmuşlardır. Bu sistem içerisinde devletler temel aktör/özne olarak ele alınmış, çok sayıda farklı öge de nesne olarak konumlandırılmıştır. Devletlerin esas belirleyici olduğu bu düzlemde nesne durumundaki bileşenler de değişik biçimlerde sisteme dâhil olmuşlardır. Her bir bileşenin önem derecesinin farklı olması sebebiyle de sisteme dâhil olan bazı yardımcı öğelerin görünür olması ve dikkat çekmesi uzun yıllar almıştır. Çevre, uzun yıllar görünmez olan bu parçalardan bir tanesidir ve çoğu zaman kriz vurgusu ile dikkatlerin kendisine çekilmesine imkân bulabilmiştir. Temellerinin Endüstri Devrimi'ndeki işçi sınıfı ve köylülerin tepkilerine kadar giden Yeşil Teori, 1960'lı yıllarda "ekolojik kriz"e artan farkındalık ve tepki ile daha da önem kazanmıştır (Barry, 2014: 2). Öyle ki; 1960'lar, İkinci Dünya Savaşı'nı izleyen uzun ekonomik patlamanın çevresel 'yan etkilerini' kamuoyuna duyuran ve eleştiren yaygın ve ısrarcı bir sosyal hareket olarak "modern" çevre hareketinin doğuşu olarak nitelendirilmektedir (Taqwadin, 2016 :2). Ancak yine de, çevresel problemlerin devletlerarası ilişkilerin merkezine taşınması için bir yirmi yıl daha beklenmesini gerekmiştir. Uluslararası İlişkiler disiplininin başlangıcından beri periferide yer alan çevre ve onunla ilişkili meselelerin merkeze taşınmaya başlaması 1980'lerin

sonuna denk gelmektedir (Söker ve Özlük, 2018: 229). Fakat bu gündeme gelme halinin gerçekleşmesinden önceki dönemlerde yaşanan çevre ve çevre ile ilişkili olaylar da en az güncel meseleler kadar ilgiyi hak etmektedir. Ayrıca, daha önceki dönemlerde göz ardı edilen devlet ve çevre arasındaki ilişkinin incelenmesi konunun öneminin daha iyi kavranması açısından da büyük önem arz etmektedir.

Uluslararası sisteme bakıldığında ise devletler başta olmak üzere devlet dışı aktörlerin de çevre ile kurdukları ilişkilerde daha çok insanı ve insanın çıkarlarını önceleyen bir perspektif çerçevesinde politikalarını inşa ettikleri görülmektedir. Fakat bu ilişki özellikle 1980'li yıllarda daha fazla sorgulanmaya ve eleştirilmeye başlanmıştır. Eleştirel uluslararası ilişkiler teorilerinin de yükselişe geçmesi ile şimdiye dek hak ettiği ilgiyi göremeyen çevre konuları bir miktar da olsa daha görünür ve herkesi ilgilendirir hale gelmiştir. Bu noktada sadece güncel odaklanmak yerine daha önceki yüzyıllarda yaşanan devlet, ekonomi, ticaret ve çevre ilişkilerine de bakmak ve onları açıklamaya çalışmak sorunun boyutlarının anlaşılması noktasında fayda sağlayabilecektir. Bu bağlamda önemli örneklerden biri olarak karşımıza Hindistan coğrafyası çıkmaktadır. Britanya İmparatorluğu'nun en hayati sömürge bölgelerinden olan Hindistan'da farklı bileşenler çevre ile ilginç bir ilişki düzeni kurmuştur. Burada özellikle Doğu Hindistan Şirketi¹ (East India Company) ve İngiliz Raj'ının² (British Raj) Hindistan'daki çevre faaliyetleri dikkat çekmektedir. Hindistan'daki sömürge düzeni pek çok akademik çalışmanın konusu olmuştur fakat bu çalışmada ise üzerinde daha az durulan bir mesele olan çevre konusuna odaklanılmakta; bu bağlamda yeşil teori perspektifinden bir inceleme yapılmaktadır. İlk olarak Doğu Hindistan Şirketi ve Raj'ın Hindistan üzerindeki hakimiyet mücadelesine daha çok çevre üzerinden değinilecektir. Daha sonra Britanya İmparatorluğu'nun Şirket'i devre dışı bırakarak kurduğu Raj yönetiminin çevreye dair yaklaşımı ele alınacaktır. Bu iki yaklaşımın, Hindistan doğası ve çevre kaynakları üzerine etkileri tartışılacak ve sonuç kısmında kolonyal yönetimin bu konudaki etkilerine dair bir değerlendirme yapılacaktır.

1. HİNDİSTAN'DAKİ HAKİMİYET MÜCADELESİ

Hindistan, bulunduğu coğrafyanın stratejik konumunun getirdiği avantajlar, yer altı ve yer üstü zenginlikleriyle üç yüz elli yıldan fazla bir süre İngiliz hâkimiyetine tabi olmuştur. 1600 yılından itibaren İmparatorluğun tanıdığı üst düzey ayrıcalıklar sayesinde Hindistan ticaretini

¹ Doğu Hindistan Şirketi, aynı zamanda İngiliz Doğu Hindistan Şirketi olarak da bilinir; 31 Aralık 1600'de kraliyet tüzüğüyle kurulan şirket İngiltere'nin Hindistan, Doğu ve Güneydoğu Asya bölgelerinden ticaret faaliyetleri yapan tekel bir yapı olarak uzun süre aktif kalmıştır (The Editors of Encyclopaedia, 2019).

² İngiliz Raj, 1858'den Hindistan ve Pakistan'ın 1947'deki bağımsızlığına kadar süren dönemde, Hindistan alt kıtası üzerinde doğrudan İngiliz egemenliğine verilen isimdir. İngiliz hükümeti yani Raj, genel güvensizlik ve şirket liderliğine duyulan memnuniyetsizliğin artmasıyla şirketin tüm varlıklarını kademeli olarak ele geçirerek doğrudan kanunlar koymuştur (The Editors of Encyclopaedia Britannica, 2019).

büyük ölçüde kontrol altına alan İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin varlığının tescillenmesi 1757 yılındaki Plassey Savaşı sonucunda gerçekleşmiştir. Bengal Sultanı'nın İngilizlere yenildiği bu tarih pek çok tarihçi tarafından İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin hakimiyete yükseldiği tarih olarak nitelendirilmektedir (Buchan, 1994: 53). Bu durum, İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin en başarılı iş anlaşması olarak da yorumlanabilir (Robins, 2012: 3).

Hindistan coğrafyasındaki farklı şirketler arasındaki ticari rekabet daha sonra, İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin 1757 Savaşı'ndan kazançlı çıkması sonucunda Şirketin lehine evrilmiştir ve Şirket Hindistan'daki etkinliğini artırmıştır. Bu durum büyük ölçüde Doğu Hindistan Şirketi'nin tekelinin devam ettirmesine, İmparatorluğun da bu durumdan kazanç sağladığı süre boyunca Şirket ile olan ilişkisini devam ettirmesine olanak sağlamıştır. Ancak 1800'lerin başında durumun gidişatı değişmeye başlamıştır. 1813 yılında alınan (The Charter Act of 1813) kararla, Şirket tekel yetkilerini ve ayrıcalıklarını kaybetme durumuyla karşı karşıya kalmıştır (Bogart, 2016: 41). Şirketin tekelinin neden sonlandırıldığına dair farklı gerekçeler sunulmaktadır. Bunlardan biri tüccarların ve üreticilerin Şirket aleyhine lobi faaliyetleri yapmaları ve kendilerinin de bu ticarete dahil olabilme isteklerini İmparatorluk yönetimine bastırmalarıdır (Webster, 1990: 404). Fakat bu lobi faaliyetleri devam ederken, Şirket izlediği tekelleşme politikası nedeniyle pak çok alanda etkisini arttırmış, hatta bir süre sonra Hindistan halkının kaynak kullanma konusunda sınırlandırılmasına kadar varan uygulamalar gerçekleştirmiştir. Bunu da halkın tepkilerini gösterdiği ayaklanmalar takip etmiştir.

Özellikle şirket yetkililerinden çevreye duyarlı olan araştırmacılar, ormansızlaşma ve bozulmaların devlet olmadan kolay bir şekilde düzeltilemeyeceğini düşünerek İmparatorluğun bir kontrol gücü olarak bölgeye yerleşmesini istemişlerdir. Ardından bölgede bir çeşit yönetim mekanizması kuran İmparatorluk, Doğu Hindistan Şirketi'nin yönetimini sınırlandırmak için bazı kurumlar oluşturmuştur. Kurumlar genel anlamıyla Britanya İmparatorluğu'ndan ve Avrupa'dan gelen araştırmacıları teşvik eden, bölgenin verimli hale getirilip düzenlenmesini hedefleyen kurumlardır. Bu kurumların içindeki ve Şirket'teki bazı kişiler düzenlemeleri tanımayarak çevreye yönelik zararlı faaliyetlerini devam ettirmişlerdir. Ancak İmparatorluk, Doğu Hindistan Şirketi'nin etki alanını kısıtlayıp İngiliz Raj'ını etkin hale getirmiştir. Fakat Raj yönetimindeki kurumların yöneticilerinin ve araştırmacılarının verimlilik sağlama çalışmalarını bırakıp coğrafya üzerinde bir kâr ve çıkar mekanizması oluşturma eğilimi göstermeleri oldukça dikkat çekicidir. Dolayısıyla bu kontrol mekanizması asıl hedefinden sapmış ve Doğu Hindistan Şirketi gibi çalışarak çevreyi ve kaynakları ikinci planda tutmaya başlamıştır. Bu noktada sömürge idarecileri tarafından gerçekleştirilen çevre koruması, ticari açıdan değerli alanların devlet tarafından bir çeşit arazi yönetim süreci olarak görülmektedir (Bryant, 1996: 172). Böylelikle, bahsedilen kontrol mekanizması İmparatorluğun

Hindistan'ı sömürgeleştirmesine kapı açan itici bir güç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çalışmanın temel amacı Hindistan'daki bahsi geçen aktörlerin çevre politikalarına odaklanmak olduğu için bu husus dışındaki konulara dair detaylı bilgiler verilememektedir. Ancak ilk olarak şunu söylemek mümkündür ki Şirket yetkilileri ve araştırmacılar çözüm üretemeyecekleri anlarda devlet idaresinin gerekli olduğu tezine sarılmış, devlet idaresini sorunu çözecek tek aktör olarak görmüştür. Bu çalışmadaki amaç hem şirket hem de devlet idarecilerinin sebep oldukları yıkımları düzeltmek adına bir süre “yeşil” davranıyor olabileceğini kanıtlamakla beraber, önlem sağlamak adına kurulmuş kurum ve bakanlıkların daha sonraları nasıl kâr ve çıkar amacı gütmeye başladığını incelemektir. Hem Şirketin hem de İmparatorluğun meseleye zaman zaman çevresel boyutları önemseyerek yaklaşması ve antroposentrik anlayışın bir süreliğine terkedilmiş olması da dikkate şayandır. Ancak Şirket açısından bakıldığında, daha sonraları bu çevreci yaklaşımların kâr elde etme amacıyla salt çevrecilikten sıyrıldığı; piyasa için çevrecilik boyutuna geçtiği görülmektedir. Devlet ise hakimi olduğu verimli toprakları sorgusuz bir şekilde düzenleme ve kâr elde etme yoluna sapmaktadır. Sonuç olarak ise Hindistan'daki Doğu Hindistan Şirketi ve Raj yönetiminin bir süreliğine yeşil perspektiften hareket ettiği ancak devam eden süreçte kâr maksimizasyonun öncelenmesiyle birlikte çevrenin tekrar ikinci plana atıldığı vurgulanacaktır.

Çalışmanın teorik yaklaşımı olan Yeşil Teori'ye göre ise bu bakış açısı eleştiriye açıktır. Bu husustaki değerlendirmeler bir sonraki başlık altında yapılmaktadır.

2.YEŞİL TEORİ

Uluslararası sistemde ekolojik yaklaşımlar olarak nitelendirilebilecek hareketler 19. Yüzyıldaki endüstrileşme karşıtı isyanlara kadar gitmektedir (Gökpınar ve Arı, 2019: 164). 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ekonomik büyüme hızının artması ve nüfus artışının enerji kaynakları üzerindeki etkisi çevre hareketlerinin popülerleşmesine yol açmıştır. Özellikle 20. Yüzyılın son on yıllarında giderek artan bir Yeşil Teori literatürü uluslararası ilişkiler disiplininde oluşmaya başlamıştır (Eckersley, 2007: 248). Burada özellikle 1970'lerden itibaren sınır aşan ekolojik sorunların artması uluslararası çevre işbirliğinin teşvik edilmesi noktasında itici faktör olmuştur. 1960'lar ve 1970'lerden itibaren ivme kazanan yeşil hareket, 1990'larda zirve noktasına ulaşmıştır. Çevrenin korunması konusunun ilk kez tartışıldığı Birleşmiş Milletler Konferansı, 113 ülkenin katılımı ile Haziran 1972'de Stockholm'da düzenlenmiştir (Steans, Pettiford, Diez, El-Anis, 2010: 205). Konferansın ana teması karşı karşıya kalınan çevre sorunları için iş birliğine gitmek olmuştur. Devletlerarası bu ilişkiler, çevre ile ilgili konuların Uluslararası İlişkiler disiplinine dâhil olmasını gerektirmiştir. Özellikle 1970'lerden itibaren sınır ötesi ekolojik sorunlardaki artış, okyanuslar ve dünyadaki ortak su kaynaklarının yönetimine odaklanan

uluslararası çevresel iş birliği; yeşil teorinin uluslararası ilişkiler disiplininin özel bir alt alanı olarak ortaya çıkmasına vesile olmuştur (Eckersley, 2007: 248).

İklim değişikliği, ozon tabakasının incilmesi ve dünyanın biyolojik çeşitliliğinin erozyonu gibi sorunların ortaya çıkmasından bu yana devletler arasındaki karşılıklı bağımlılık ilişkisinin arttığı görülmektedir (Taqwadin, 2016: 1). Yeşil siyaset teorisinin ilk dalgası, pazar ve devlet gibi temel sosyal kurumların ekolojik irrasyonelitesini vurgulamaya çalışmıştır (Eckersley, 2007: 253). Özellikle olası bir ekolojik kriz doğuracağı büyük sorunlar, Uluslararası İlişkiler disiplinde çevre konusunun daha merkezi alana yaklaşabilmesine imkân vermiştir. 1990'larda çevre problemlerinin giderek uluslar-üstü bir karaktere bürünmesi, küresel bir çözüme daha fazla ihtiyaç olduğunun anlaşılmasına sebep olmuş ve böylece yeşil siyasi düşünce de önem kazanmıştır. Zira sorun çözücü teoriler olarak nitelendirilen geleneksel uluslararası ilişkiler teorileri çevre ve çevre ile bağlantılı konuları “low politics” konular olarak görmektedir ve bu konuları öncelikli olarak görmemektedirler. Öte yandan eleştirel teoriler ise bu gibi ikinci plana atılan konuları daha merkeze almakta ve toptan bir sistem eleştirisi yapmaktadırlar. Bu noktada Yeşil Teori, önemli bir farklılık ortaya koyarak insanı merkeze alan yani “antroposentrik” yaklaşımı değil, çevreyi merkeze alan yani “ekosentrik” bir yaklaşımı benimsemektedir.

Yeşilciler, insan-dışı doğanın (non-human nature) marjinalize olması sonucunu doğuran bu yaklaşımı yani antroposentrizmi güçlü bir şekilde eleştirmektedirler (Söker ve Özlük, 2018: 238). Antroposentrizmin tam aksine, Eckersley'nin ekosentrizme bakış açısı şu şekildedir: Ekosentrizm, tüm varlıklara içinde buldukları ekolojik ilişkiler içinde göreceli bir özerklik verir ve bu nedenle insanlar doğanın geri kalanına hükmetmek için özgür değildir (aktaran Paterson, 2005:239). Çevrenin merkeze alınmadığı hallerde doğada gerçekleşen bütün sorunlar, insanoğlunun insan-merkezli yaklaşımlarından kaynaklanmaktadır.

Diğer teorilerin çevre konusunu yardımcı öge olarak görüp özne saymamalarının sebebi çevre, kadın, kimlik gibi güvenlik ile ilgisi olmadığı düşünülen konuların “low politics” yani düşük, alçak politika olarak adlandırılmasından kaynaklanmaktadır. Güvenlikle ilgisi olduğu düşünülen alanlar/kavramlar ise, örneğin silahlanma, dış politika gibi, “high politics” yani yüksek politika olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle yüksek politika dışındaki aktörler/konular yalnızca “baskı grupları” girdisi sağlayabilecekleri ölçüde dikkate alınmaktadır (Jakobsen, 1999:209). Bu bağlamda ise özellikle artan çevreci hareketlerin ulusal yönetimlerde daha fazla baskı kurması ve daha fazla Yeşil hareketin siyaset içinde yer alması önemli bir gelişme olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sorun çözücü teorilerden olan Realist okulun temsilcileri, jeopolitiği doğaya indirgerken aslında ekolojik sorunların merkezinde yer alan “sürdürülebilirlik” yerine “varlığın devam ettirilmesi” ile ilgilenmişlerdir (Erçandırılı, 2019: 534). Örneğin, Realizmin öncü isimlerinden Hans J.

Morgenthau “*Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*” kitabında ulusal güç unsurlarının neler olduğunu açıklarken bunu değişen ve değişmeyen faktörler olarak ikiye ayırmaktadır (Morgenthau, 1949: 80). Doğal kaynakları da coğrafyanın ardından değişmeyen faktörler grubuna dahil etmekte ve özellikle sulama, tarım ve gıda arzı gibi hususların uluslar için kendi kendine yeterlilik noktasında önemine vurgu yapmaktadır (Morgenthau, 1949: 80-83). Dolayısıyla realistler; çevre ile ilgili konuları güvenlik özelinde ve yüksek politika alanında incelemiş olmaktadır. Hardin’e göre; devletler ve diğer aktörlerin, kaynakları haddinden fazla kullanması ve tüketmesi çevre için oldukça yıkıcıdır ve telafi edilemez (Hardin, 1968). Bu bakış açısından kaynaklı olarak realistlerin çevreyi güvenleştirmesi gereken tehdit bölgesi olarak algılaması yeşil teorisyenler tarafından eleştirilmektedir. Realizme benzer şekilde liberalizm de özünde insana odaklandığı için için her şeyden önce bireyci yani antroposentriktir. Liberaller çevreye verilecek zararın kâr üzerinde olumsuz etkisi olduğunu düşünüp çevreyi araçsallaştırarak piyasa odaklı hareket etmektedir. Yeşil teorinin amacı insan merkezli yaklaşımdan uzaklaşarak çevre merkezci bir anlayışa sahip olmak; siyasi, ekonomik ve toplumsal hiyerarşinin sorgulanmasını sağlamaktır. Gerçekten de yeşil politika, neoliberal küreselleşmeye karşı ortaya çıkan tek yeni küresel politik söylem ve uygulamadır (Eckersley, 2007: 250).

İnsan ve doğa arasındaki dengenin bozulmasına sebep olan ana etmen, doğayı hakimiyeti altına almak isteyen insanın modern bilim kurallarına duyduğu inançtır. Bu sebeple Pozitivizmin insanı merkeze alan bu yaklaşımıyla arttığı gözlenen bilimsel çalışmalar Yeşiller tarafından eleştirilmektedir. Yeşil teorisyenlere göre pozitivizm; doğayı kontrol altına alınması gereken bir “şey”e dönüştürerek nesneleştiren ve insanın doğayı sınırsız kullanmasına izin veren bir yaklaşım olduğu için oldukça sorunludur. İnsanı önemsenmesi gereken yegâne varlık sayan pozitivizm, temelin “insan” olduğu düşüncesine dayanarak; doğal kısımlar, kaynakların sınırsızca tüketilmesi, karbon salınımı gibi ciddi problemleri önemsememektedir.

3. DOĞU HİNDİSTAN ŞİRKETİ’NİN VE RAJ’IN HİNDİSTAN’DAKİ ÇEVRE FAALİYETLERİ

Doğu Hindistan Şirketi, Hindistan’dan İngiltere’ye çay, pamuk ve ipek ticaretinin tekeliyi yaklaşık iki yüz elli yıl boyunca kendi bünyesinde sürdürmüştür. Doğu Hindistan Şirketi, ticareti sistematize ederken aynı zamanda otoriteye duyduğu ihtiyaçtan ötürü askeri gücünü arttırmıştır. Şirketin gemileri ilk olarak 1608 yılında Hindistan’ın Surat limanına gelmiştir.

İlerleyen yıllarda Doğu Hindistan Şirketi’nin Surat Limanı’na gelişinin ardından, Hindistan’daki kaynakların üzerinde hak iddia eden pek çok yerel yönetici ortaya çıkmıştır. Her birinin Hindistan halkına, topraklarına, fauna ve flora türlerine karşı belirgin ve farklı tutumları

olmuştur ve onları kontrol etmek için belirli teknolojiler geliştirmişlerdir (Fisher, 2018: 115). İnsanlar uzun süre farkına varamamış olsa da bu teknolojilerin sınırsızca kullanılması sonucu fosil yakıt kullanımı dünyanın iklimini etkilemeye başlayan karbon emisyonlarını arttırmıştır (Fisher, 2018:116). Bu dönemin savaşlar ve siyasi geçişlerine ek olarak; muson yağmurları ve diğer doğal afetlerle birlikte insan eylemlerinden kaynaklanan flora ve fauna türlerinin karışımını değiştirmek, ormansızlaşma, hava ve su kirliliği gibi durumlarda artışa neden olmuştur (Fisher, 2018:115). Fakat Doğu Hindistan Şirketi'nin, tüm bu doğal kaynakları koruma amacıyla attığı adım ve politikaları yoktu. Bilimsel çalışmaları olan bazı Avrupalılar, doğanın anlamı üzerine yoğunlaşarak zarardan kaçınmanın yollarını aramıştır. 17. yüzyılın sonlarında bölgeye gelen araştırmacıların çalışmaları ile belirgin bir farkındalığın vuku bulduğu görülmektedir. Bu durumu Zeybek şöyle açıklamaktadır:

“17. yüzyılın sonunda Hindistan'daki erozyonun önlenmesi, ormanların korunması işini Doğu Hindistan Şirketi üzerine alır. 1726'da ağaçların atmosferdeki nemle bağlantısı üzerine Cambridge'te bir çalışma neşredilir. 1760'ta ağaçlar ve iklim arasında bilimsel yöntemlere dayanan bir bağlantı kurulur (Zeybek, 2016: 135).”

Ancak Doğu Hindistan Şirketi'nin yetkilileri, bilinçsizce, koşulları kötüleştiren bazı politikalar uygulamışlardır ve çevreye verilen zararın ekoloji üzerindeki etkilerini göz önünde bulundurmamışlardır. Örneğin, Vali Hastings (1771-84), Doğu Hindistan Şirketi'ne ait Bengal Ordusu'nun geçeceği yolu kısaltmak için Kalküta ile Benares arasında yaşayan bölge sakinlerini çevrelerindeki ormanı kesmeye zorlayarak, yolculuğu 300 km (186 mil) kadar kısaltmıştır (Fisher, 2018:122). Bu adım ise antroposentrik bir yaklaşımın benimsendiğinin somut örneklerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

18. yüzyılın sonlarından itibaren gittikçe artan bir şekilde, özellikle bilimsel eğitim almış bazı İskoç cerrahlar ve İngiliz yetkililer, kısa vadeli kazanç için aşırı kaynak kullanımının artan sonuçlarını fark etmeye ve belgelemeye başlamışlardır (Fisher, 2018: 122). Doğaya yönelik verilen antropojenik hasar; ormanlık alanlar, su kaynakları, bitki ve hayvan çeşitliliği gibi konularda bilinç oluşmasını sağlamıştır. Bunun üzerine bazı Doğu Hindistan Şirketi yetkilileri, ormansızlaşmayı erozyon, kuraklık, kumların kaymasıyla yayılan çöller, liman siltasyonu, düzensiz muson yağmurları ve insan hastalıklarıyla ilişkilendirmiştir. Yine Fisher'ın *An Environmental History of India* adlı eserinin *Mughal Imperial Fragmentation, Regional State Rise, Popular Environmental Movements, and Early British Colonial Policies and Institutions (c.1700–1857)* bölümünde bu konuya Roxburgh'un araştırmaları ile değinilmektedir:

Doğu Hindistan Şirketi'nin İskoç cerrahı William Roxburgh (1751-1815), Madras Başkanlığı'nda 1776-93 yılları arasında ayrıntılı meteorolojik kayıtlar tutmuştur. Bu meteorolojik kayıtlar, Doğu Hint Adaları'ndaki St. George Kalesi'nde tutulmuştur. Roxburgh; günlük olarak üç kez barometrik

basınç, sıcaklık ve yağış sistemi sistematik olarak kaydetmiş, böylece ayrıntılı çok yıllık tablolar üretmiştir. Daha sonra bu verileri, kısa yıkıcı sağanak yağışlarla (1789-92) meydana gelen muson yağmurlarının yol açtığı ve kuzey Madras Başkanlığı nüfusunun yarısı olan 600.000 ölümle ilişkilendirmek için kullanmıştır (Fisher, 2018:126).

Doğu Hindistan Şirketi yönetimi; kendi kısa vadeli ve kâr amacı güden faaliyetlerinin sonucunda hem çevre yıkımının hem de siyasi ve askeri nedenlerden meydana gelen problemlerin önüne geçecek tek kurtarıcı güç olarak İmparatorluğu görmeye başlamıştır. Devlet müdahalesi 1773 yılında gelmiştir. 1773 sayılı Düzenleme Yasası (Regulating Act of 1773) olarak bilinen Lord North'un Hindistan Tasarısı (Lord North's India Bill), Hindistan'ı bir Genel Vali yönetimi altına almanın yanı sıra, Şirket işleri üzerinde daha fazla parlamento kontrolü sağlamıştır (Mukherji, 1915: 23). Bundan böyle Hindistan işlerine ilişkin sorumluluk İngiliz kabinesinin bir üyesi olan Hindistan Dışişleri Bakanı'na düşerken, Hindistan'da işlerin başında olan temsilcisi Genel Vali- Hindistan Valisi- İmparatoru temsil edecektir. Bu süreçte henüz Raj oluşturulmamış, Şirket faaliyetlerine devam etmiş ve İmparatorluk gölge görevi görmüştür. Öte yandan Londra'da, İngiltere Parlamentosu ve onun Doğu Hindistan Şirketi denetleyicileri ile Doğu Hindistan Şirketi'nin yöneticileri arasında sorunlar ortaya çıkmıştır. Hindistan'a gönderilen Genel Valilerin neredeyse çoğu, Hindistan'ı uzaktan yönetmişler ve şirketin kontrolünü sağlayamamışlardır. Bu arada Şirket Hindistan'da gücünü koruyor olmakla birlikte, doğa için bazı çalışmalar da yürütmekteydi. Ancak bu çalışmalar şirket kârının önemszenmesi sebebiyle çoğu zaman askıya alınmaktaydı. Örneğin; 1793 yılında, doğa üzerine yapmış olduğu çalışmaları sayesinde Roxburgh, Doğu Hindistan Şirketi'nin Kalküta'daki Botanik Bahçesinin şefi seçilmiştir (J'Nese, 2018). Ayrıca bu dönemde özellikle gemi yapımı için büyük miktarlarda tüketilen ağaç çeşitlerinin koruma altına alındığı görülmektedir. 1788 yılında açılan 273 dönümlük Kalküta Botanik Bahçesi, nadir bulunan ağaç çeşitlerine ev sahipliği yapmaktadır (Kalkota Guide, t.y.). Ek olarak, Roxburgh 1789'da devlet doğa yazarı olmuştur (Fisher, 2018:126).

Bununla birlikte, az önce de belirtildiği gibi düzensiz ve tutarsız orman politikaları, keresteden kâr elde eden gelir departmanı ile orman verimliliğinin uzun vadeli korunmasını isteyen orman departmanı arasında çatışmalara sebep olmuştur (Fisher, 2018:132). Bazı alanlarda çevre korunmak isterken bazı alanlarda şirketin tekeli savunulmuştur. Doğu Hindistan Şirketi yetkililerinden ve araştırmacılardan tek el savunuculuğu yapanlara örnek olarak iki kişiden bahsedilebilir; Captain Police Watson ve Dr. Hugh Cleghorn. 1806'da Captain Police Watson (Madras Başkanlığı), ilk kez "Ormanların Koruyucusu, Vasisi" (Conservator of Forests) haline gelmiş ve hükümetin Batı Ghat'larda (Cochin ve Travancore Krallıkları dahil) tik

ormanı³ üzerindeki tekeli savunmaya çalışmıştır (Fisher, 2018: 128). Ardından Madras Başkanlığı 1856'da, cerrah ve botanik bilimci Dr. Hugh Cleghorn'u (1820–1895) Ormanların Vasisi (Conservator of Forests) olarak görevlendirmiştir (Fisher, 2018: 132). Kâr amaçlı odun üretimini en üst seviyede temin etmeye kararlı olan Cleghorn, kontrolü altında olan ormanlarda tarım yapılmasını yasaklamıştır. Cleghorn ayrıca pek çok açıdan da İngiliz Hindistan'ına katkı sağlamıştır. Örneğin, yararlı bitkiler üzerine olan ilgisi sayesinde orman koruma alanında katkı sunmuş ve orman yönetimi bir yapı kurmaya çalışmıştır (Noltie, 2016). Bu yaklaşım her ne kadar çevreyi önceleyen bir tutum sergiliyor görünse de aslında orman koruma projesinin temelinde demiryolları için malzeme temin etme düşüncesi yatmaktaydı. Bu açıdan ise yine Şirket'in ekosentrik bir yaklaşım izlediğinin kanıtı niteliğindedir.

Hindistan'da özellikle 1830'lardan itibaren doğanın tahribatı ve kurtarılması gerekçesiyle gerçekleşen bilimsel araştırmaların hız kazanması sonucunda birçok bilim insanı rapor ve makaleleriyle çözüm üretmek istemiştir. Doğu Hindistan Şirketi'nin politikalarının yetersizliği ve diğer şirketlerle birlikte Hindistan doğal kaynakları üzerine ticari sözleşmeler imzalaması, şirketin kâr için doğal kaynakları koruma ve ekonomik gelir elde etme yarışına girmesine sebep olmuştur. Araştırmacılar bunun üzerine daha kötü boyutlara ulaşan ormansızlaşma, su ve hava kirliliğinin sebep olduğu salgınlar ve tarım ürünlerinin kıtlığı üzerine dikkat çekmek istemişlerdir. Birçok araştırmacı doğa için ürettikleri rasyonel birtakım çözümler sonucunda şirketin faaliyetlerini önleyecek/yavaşlatacak tedbirlerin alınmasını talep etmiştir. Yukarıda belirtildiği gibi bu esnada demiryolları üzerine çalışmalar da sürdürülmekteydi. İngilizler tarafından Hindistan demiryolları ilk olarak 1843 yılında tasarlanmıştır (Erdoğan, 2019: 540). Demiryollarının inşası için 1860'lı yılların başlarında yaşanan talep nedeniyle Pencap ormanlarının tükenmek üzere olduğu, bu durumun İngiliz hükümetini endişelendirdiği bilinmektedir (Erdoğan, 2019: 547).

Bombay Başkanlığı'nın Botanik Bahçesi (Poona yakınında), bölgedeki ormanların ve diğer doğal kaynakların bozulmasını incelemek ve zararlı etkilerini tespit etmek için çalışmalarını raporlamışlardır (Fisher, 2018:131). Bununla birlikte, 1850'lerin başında, tüm Hindistan temelinde orman korumasının savunucuları, devletin isteksizliği karşısında, bir kez daha bilimsel otoriteye, İngiliz Bilim İlerleme Derneği'ne (British Association for the Advancement of Science, BAAS) başvurulmasını gerekli görmüşlerdir (Grove, 1997: 17). Yaklaşık bir sene sonra BAAS tropikal ormanların yok edilmesi ve ormansızlaşmanın sonuçlarını ele alan bir rapor açıklamıştır.⁴

³Tik ağacı (Tectona grandis cinsi), Verbenaceae ailesinin en değerli ağaçlarından bir tanesidir. Tik, Hindistan'da 2.000 yıldan fazla süredir yaygın olarak kullanılmaktadır. Tik adı Malayalamca tēkka kelimesinden gelmektedir (The Editors of Encyclopaedia Britannica, 2019).

⁴Gelişen gemi yapımının, özellikle Bombay'da, sürekli genişleyen bir havza alanından tik ağacı ve diğer değerli ağaç türlerini yok ettiği gözlenmiştir (Fisher, 2018: 128).

Rapordan yola çıkarak yedi yıl sonra BAAS'da, J. Spotswood Wilson (Grove, 1997: 17) tarafından atmosferin kademeli olarak dehidrasyona uğratılmasını ele alan bir makale yayınlanmıştır. Bu makalenin, küresel ölçekte faaliyet gösteren ticari faaliyetlerin dikkate alındığı ve gerçek anlamda uluslararası çevresel bir tartışmanın başlangıcına işaret ettiği söylenebilir (Grove, 1997: 17).

Diğer yandan ormansızlaşma, insan sağlığına ve toprak verimliliğine zarar vermekteydi. 1855'te The Forest Charter (Orman Tüzüğü), arazinin statüsünü kesin olarak mülkiyete dönüştürmüştür (Sinha, 2013: 1). 1840'ların ve 1850'lerin sonlarında Hindistan Genel Valisi Lord Dalhousie, toprak elde etmek için “doctrine of lapse” olarak bilinen bir politika izlenmeye başlamıştır (McNamara, 2020). 1857'deki isyandan sonra Doğu Hindistan Şirketi'nin yönetimini ele alma girişimine başlayan İmparatorluk, ormancılık hususunda diğer milletlerin araştırmacılarından yardım istemiştir. Alman Dr. Dietrich Brandis bu araştırmacılardan biridir. 1856'da Lord Dalhousie, tüm orman ürünlerinin güvenliğini sağlamak amacıyla “Hint Ormancılığının Babası” olarak bilinen Dr. Dietrich Brandis'i görevlendirmiştir (Khandekar, 2014). Ardından 1858 yılında çıkarılan yasa ile Şirket kamulaştırılmış, bütün hakları ve sorumlulukları devlet tarafından üstlenilmiş ve böylece İngiliz Raj dönemi başlamıştır. Bu dönüşümle, kötü yönetime ve yolsuzluğa dair artan endişelerle karşı karşıya kalan İngiliz Parlamentosu, şirketin özerkliğine bir sınırlandırma getirmeye karar vermiştir (Makepeace, 2014).

Burada vurgulanmak istenen nokta, şirketleri topluma ve çevreye verdikleri zararlardan dolayı hesap sorulabilir kılacak temiz ve uygulanabilir hukuk sisteminin tesis edilmesi (Robins, 2016: 207) gerektiğidir. Bu aşamada, İmparatorluk, Doğu Hindistan Şirketi'ni sınırlandırma yoluna giderek hukukî düzen kurma çabası göstermiştir. Dr. Brandis'in çabaları sonucunda, Hindistan Ormancılık Dairesi (Indian Forestry Department) 1864 yılında kurulmuş ve bunu 1865 yılında ilk Hükümet Orman Kanunu'nun (Government Forest Act) çıkarılması izlemiştir (Sinha, 2014:1). Fakat hem İmparatorluğun Hindistan'a gönderdiği yöneticileri hem de şirketin yöneticileri çoğu kez başına buyruk davranmıştır. Çevre politikaları bazı yöneticiler ve araştırmacılar tarafından önemsenmemiştir.

Doğu Hindistan Şirketi'nin ortadan kaldırılması, birçok çevre politikasının İmparatorluk hakimiyetinde yeniden düzenlenmesine neden olmuştur. Bu yönetim, siyasi, askeri ve mali hedefleri doğrultusunda kaynak arayışına girmiş ve Hindistan'ın insanları, faunası, florası, toprağı, mineralleri, suyu ve diğer kaynaklarıyla ilgili kazancını ölçmeye, değerlendirmeye ve savunmaya çalışmıştır (Fisher, 2018: 135). Bu dönemde Hindistan ve Burma'nın ormanlarını koruma-kamulaştırma girişimlerinde başı çeken B.H. Baden-Powell olmuştur (Zeybek, 2016: 142). İmparatorluk 1873'te ormanların ve ormanda yaşayan tüm canlıların sınırsızca tek sahibinin kendisi olduğunu belirterek aslında devletin tüm araziye kamulaştırdığını dile getirmiştir. Kamulaştırmanın ardından ilginç yaklaşımlar da görülmüştür. Örnek olarak; “Sulama ve orman

departmanlarının her biri, büyük ölçüde irksal olarak yapılandırılmış ve hiyerarşik olarak sıralanmış paralel yapılar niteliğindedir; daha alt kademelerde güvensiz işlerde çalışan işçiler Hint kökenliken daha üst kademelerde çalışan yöneticiler Avrupa'dan göçen elitlerden oluşmaktaydı” (Fisher, 2018:137). Ayrıca İngiliz Raj tarafından meydana getirilen Hindistan'ın Jeolojik Araştırması (Geological Survey of India, GSI) Hindistan coğrafyasını ve mineral kaynaklarını haritalamak için kurulmuş bir devlet kurumuydu (Tolman, 2016: iii). İngiliz Raj, GSI ve kurumun jeologlarını, çevre koruma ve demiryolu inşaatı ile ilgili politika değişikliklerini etkilemek için kullanmıştır (Tolman, 2016: v). Toprakların ve topraklardaki tüm unsurların İmparatorluk tarafından hakimiyet altına alınmasıyla birlikte ormanlık alanlar yalnızca tarımın genişlemesinin önünde bir engel olarak görülmüştür (Sinha, 2014: 5). Böylelikle İmparatorluk da bölgenin yönetimini tamamen kontrolüne alınca, toprağı ve çevreyi tüm unsurları ile etki altına almaya çalışmıştır.

Sonuç

İnsan ve çevre ilişkisi uluslararası ilişkiler açısından incelendiğinde, disiplinin gelişimiyle beraber çevre konularının yakın zamana dek yeteri kadar ilgi görmediğı bilinmektedir. Ancak artan sınır aşan sorunlar özelinde bu durumun değışmeye başladığı da aşikârdır. Çevreyle olan ilişki daha ziyade insanın ihtiyaçlarını karşılamak temelinde kurulduğu ve kurgulandığı için bu ilişki biçimi uzun süre sorgulanmadan uygulanmıştır. Ancak bu ihtiyaç alışverişı, alan ve verenin kazançlarının eşit sağlandığı bir sistem dahilinde gerçekleşmemektedir. Doğa odaklı, yeşil bir perspektifle inceleme sağlandığında; insanlığın alan tarafta, doğanın ise veren tarafta konumlanmış olduğu görülmektedir. Oysa dünya üzerindeki bütün organizmalar eşit düzeyde var olma hakkına sahiptir. Bu çalışmanın konusu olan Hindistan coğrafyası da bu eşitsiz ilişkinin yaşandığı en somut örneklerden biri olması sebebiyle incelenmiştir. Doğu Hindistan Şirketi; Hindistan'daki ilk faaliyetlerinden kaynaklanan yıkımı göz önüne alarak, erozyonun önlenmesi, ormanların korunması gibi düşüncelerle yeşil bir bakış açısı ile çevreyi korumak istemiştir. Araştırmacılar finanse ederek çevre üzerine farkındalık yaratılmıştır. Bu araştırmacılar büyük ölçekli ormanların korunması için fikirlerin üretilmesinde önemli roller oynamışlardır.

Şirketin başlangıçta kaynakların bilinçsiz kullanımına sebep olduğu fark edilerek yeşil bir bakış açısı güdülmeye başlanmıştır. Ancak Doğu Hindistan Şirketi'nin yöneticilerinin sorumsuzluğu ve kâr için yapılan faaliyetler büyük yıkımlara sebep olmuştur. Şirket, Hindistan'da otorite sağlamak amacıyla bir orduya sahip olmuş ve ordu gereksinimleri için de doğal kaynaklar hızla tüketilmeye başlanmıştır. Bu esnada araştırmacılar tarafından ekolojik sorunlar verilerle analiz edilerek önlenmek istenmiştir. 18. yüzyılda şirketin finanse ettiği araştırmacıların, çevre üzerine pek çok katkısı olmuştur. Ancak Doğu Hindistan Şirketi'nin bazı yetkililerinin yanlış politikaları devletin uzun vadeli tek çözüm olabileceğı görüşünün

desteklenmesine imkân tanımıştır. Şirket, İmparatorluk'tan aldığı yetkiler sayesinde tekel olarak ticari faaliyetlerini sürdürmüş, maksimum kâr odaklı hareket etmiş ve bunun neticesinde daha büyük problemler doğmuştur. Bu duruma karşı çıkan bazı orman koruyucuları, tek çözümün devletin şirketi sınırlandırmak için birtakım düzenlemeler oluşturması gerektiğine kanaat getirmiştir. Doğu Hindistan Şirketi'nin hatalı ve sorun üreten faaliyetlerini sınırlandırmak için “devlet müdahalesi” gecikmemiştir. İmparatorluk, 1773 yılında parlamento kontrolü ile şirketi sınırlandırma yoluna gitmiş ancak uzun vadede bu durum etkili olamamıştır. Yine de bu örnek, şirketlerin çevre aleyhine olan çıkarlarının sınırlandırılması için bir üst erk tarafından kontrol edilmesi gerektiği gerçeğini gözler önüne sermektedir.

Diğer yandan İmparatorluk, oluşturduğu kurumlarla beraber araştırmalar finanse ederek doğa ve iklim üzerine pek çok çalışmanın yapılmasına aracı olmuştur. Yapılan çalışmalar sonucunda kâr amacı güden faaliyetlerin sonuçları verilerle ortaya konarak yıkımın önüne geçilmek istenmiştir. Başlangıçta yeşil bir bakış açısıyla yapılan tüm bu faaliyetler ileride Raj hakimiyetinin oluşmasıyla beraber tüm ormanların genelinde Hindistan coğrafyasının bir “kamu arazisi” olarak görülmesine neden olmuş, bunu desteklemek için pek çok kurum meydana getirilmiştir. Devletin çıkarları için hareket eden yöneticiler çevreyi önemsememiştir. Devlet bu andan itibaren sömürgeci faaliyetleriyle gündeme gelerek Hindistan'ın flora ve faunası için antroposentrik bir bakış açısı gütmüş, tehdit oluşturmuştur. Bir diğer ifadeyle Hindistan toprakları bütün yönleriyle sömürge haline getirilmiştir. Burada dikkate değer nokta, Şirket'in her ne kadar kâr maksimizasyonu ile hareket ettiği ve bu yüzden çevreyi ikinci plana attığı düşüncesi normal karşılanırsa da Raj yönetiminden daha çevreci uygulamalar yürüteceğine dair beklentinin karşılanmamış olmasıdır. Bir diğer ifade ile herhangi bir devlet yönetiminin çevreyi önemsenmesi beklenirken bunu kolonyal bir yönetimden beklemek çok da gerçekçi olamamaktadır. Zira bu yönetimin amacı kendi doğası gereği karşısındakinin tüm varlığını karşılıksız ele geçirmek üzerine kurgulanmıştır.

Ayrıca dikkat çeken bir diğer husus 1850 ve 1851 yıllarında Hindistan orman koruması savunucuları tarafından BAAS'a başvurularak inceleme ve çözüm istenmiş olmasıdır. Sonrasında Spotswood Wilson tarafından bir rapor hazırlanmış, çevresel yıkımlar sonucunda atmosferin kademeli dehidrasyonunu ele alan bir makale çevresel tartışmanın başlangıcı olmuştur. Dolayısıyla Hindistan'a dair yeşil tartışmalar 1850'li yıllarda başlamıştır. Bu noktada hem Şirket hem de Raj döneminde ormancılık için düzenlenen kurumların, Hindistan'ın sonraki dönemlerde orman kanunlarının oluşmasına ve düzenlenmesine katkısı olmuştur. 1927 tarihli Hint Orman Kanunu (India Forest Act) düzenlenen bu kurumlar ve politikaları neticesinde meydana gelmiştir. Hindistan'ın toprakları, doğal yaşamı, fauna ve florası üzerinde olumsuz faaliyetler gerçekleştirmiş olan Doğu Hindistan Şirketi ve İngiliz Raj'ın, yine kendi çıkarları doğrultusunda oluşacak çevresel sorunları minimize etme gayretiyle kâr elde etmeye çalıştığı

görülmektedir. Başka bir deyişle kâr elde etme amacı, çevresel sorunların minimize edilmesine çalışılarak, Şirket ve Raj'ın çevre için adımlar atmasının birinci sebebi olmuştur. Atılan bu adımların, bir süreliğine çevre için faydalı olmuş olduğu görülse de, Şirket ve Raj'ın Hindistan'a karşı sömürü odaklı yaklaşımları açısından değerlendirildiğinde olumlu bir sonuca varılamadığı gözlemlenmektedir. Ayrıca çevreyi koruma çabalarının ne denli gerçekten çevreyi önemseyen bir kaygıyla yürütüldüğü sorusuna da olumlu bir cevap verilememektedir. Nihai olarak hem Doğu Hindistan Şirketi'nin hem de İngiliz Raj'ının Hindistan'da hakim oldukları dönem boyunca çevreyi kendi çıkarlarına hizmet eden bir araç olarak gördükleri anlaşılmaktadır.

Kaynakça

- Barry, J. (2014). Green political theory. *Political Ideologies: An Introduction. 4th ed.* London: Routledge. s. 153-178.
- Bogart, D. (2016). The East Indian monopoly and the transition from limited access in England, 1600–1813. *Organizations, civil society, and the roots of development* içinde (s. 23-49). University of Chicago Press.
- Botanical gardens (t.y.). Kolkata Guide.
<https://www.kolkata.org.uk/excursions/botanical-gardens.html>,
(Erişim Tarihi: 06.01.2020)
- Bryant, R. L. (1996). "Romancing colonial forestry: The discourse of forestry as progress' in British Burma". *Geographical Journal.* ss. 169-178.
- Buchan, P. B. (1994). "The East India Company 1749-1800: The evolution of a territorial strategy and the changing role of the directors". *Business and Economic History*, ss. 52-61.
- Eckersley, R., (2007). Green theory. T. Dunne, M. Kurki, and S. Smith, (eds). *International relations theories: discipline and diversity* içinde (s. 247-265). Oxford: Oxford University Press.
- Erdoğan, A. (2019). "İngiltere Parlamento Kayıtlarında İngiltere Tarafından Hindistan'da İnşa Edilen Demiryolları ve Demiryollarının Hint Ekonomisine Yansımaları (1843-1900)." *Turkish Studies Historical Analysis.* 14(3): ss. 535-552.
- Erçandırılı, Y. (2019). "Yeşil Teori." *Uluslararası İlişkiler Teorileri.* (Der.) Ramazan Gözen. İstanbul: İletişim Yayınları. ss.529-550.

- Fisher, M. H. (2018). *An environmental history of India: from earliest times to the twenty-first century*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gökpınar F. B. ve Arı T. (2019). *Green Theory in international relations. Theories of International Relations*. (Ed. Tayyar Arı ve Elif Toprak). Eskişehir: Anadolu University Press. ss.162-178.
- Grove, R. H. (1997). *Ecology, climate and empire: colonialism and global environmental history, 1400-1940*. Cambridge: The White Horse Press.
- Hardin, G. (1968). "The Tragedy of Commons." *Science* 162, s. 3859.
- Heywood, A. (2013). *Küresel siyaset*. (Çev. Nasuh Uslu - Haluk Özdemir). Ankara: Adres Yayınları.
- Heywood, A. (2014). *Global politics*. 2nd Edition. London: Palgrave Macmillian.
- Jakobsen, S. (1999). "International relations and global environmental change: review of the burgeoning literature on the environment". *Cooperation and Conflict*, 34(2): ss. 205-236.
- J'Nese, W. (2018). Scientist of the day-William Roxburgh. <https://www.lindahall.org/william-roxburgh/>, (Erişim Tarihi: 06.01.2020)
- Khandekar, V. (2014). *Dietrich Brandis: The zero milestone of management of Indian forests*. <https://jlorexplore.com/explore/on-assignment/dietrich-brandis-the-zero-milestone-of-management-of-indian-forests>, (Erişim Tarihi: 09.01.2020)
- Knutsen, T. L. (2006). *Uluslararası İlişkiler Teorisi Tarihi*, (Çev. Mehmet Özey) İstanbul: Açılım Yayınları.
- Makepeace, M. (2014). A brief history of the English East India Company 1600–1858. <https://www.qdl.qa/en/brief-history-english-east-india-company-1600-1858>, (Erişim Tarihi: 05.01.2020)
- McNamara, R. (2020). *East India Company: A Private British Company With Its Own Powerful Army Dominated India* <https://www.thoughtco.com/east-india-company-1773314>, (Erişim Tarihi: 05.01.2020)

- Morgenthau, H. J. (1948). *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*. New York: Alfred A. Knopf.
- Mukherji, P. (Ed.). (1915). *Indian constitutional documents (1773-1915)* (Vol. 1). Thacker, Spink.
- Noltie, H. J. (2016). *The Cleghorn Collection South Indian Botanical Drawings 1845 to 1860*. Royal Botanic Garden Edinburgh.
- Paterson, M. (2005). Burchill, S., Linklater, A., Devetak R., Donnelly, J., Reus-Smit, C., True, J., Green Politics. *Theories of International Relations* içinde (s. 235-254). New York: Palgrave Macmillan.
- Robins, N. (2016). *Dünyayı Değiştiren Şirket*. (Çev. İnanç Özekmekçi). İstanbul: H2O Yayıncılık.
- Robins, N. (2012). *The corporation that changed the world: how the East India Company shaped the modern multinational*. Pluto press.
- Sinha, G. N. (2013). “British India’s forestry and modern environmentalism”.<https://scholar.google.com/citations?user=hhqrry8AAAAJ&hl=en>, (Erişim Tarihi:14.09.2020)
- Sinha, G. N. (2014). “Evolution of legal framework for multiple-values sustainable management of forests in India”.https://www.academia.edu/9104187/Evolution_of_Legal_Framework_for_Multiple-Values_Sustainable_Management_of_Forests_in_India, (Erişim Tarihi: 06.01.2020)
- Söker, Ç. - Özlük, E. (2018). “Uluslararası ilişkilerde çevreyi merkeze taşımak: temel yaklaşımlar ve tartışmalar”. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 13(1). ss. 227-262.
- Steans, J., Pettiford, L., Diez, T. - El-Anis, I. (2010). Green Perspectives. J. Steans, L. Pettiford, T. Diez, & I. El-Anis (eds), *An Introduction to International Relations Theory* içinde (s. 205-230). Edinburgh: Pearson Education Limited.
- Taqwadin, D. A. (2016). “Green International Relations Theory”. *International Environmental Studies*. ss. 1-10. <https://edoc.pub/green-international-relations-theory-pdf-free.html>, (Erişim Tarihi: 05.01.2020)

- The Editors of Encyclopaedia Britannica. (2019). *Teak*.
<https://www.britannica.com/plant/teak>, (Erişim Tarihi:17.09.2020)
- The Editors of Encyclopaedia Britannica. (2020). *British Raj*.
<https://www.britannica.com/event/British-raj>, (Erişim Tarihi:17.09.2020)
- The Editors of Encyclopaedia Britannica. (2020). *East India Company*.
<https://www.britannica.com/topic/East-India-Company> (Erişim Tarihi: 17.09.2020)
- Tolman, A. B. (2016). *Geologists and the British Raj, 1879-1910*.
Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Utah: Utah State University.
<https://digitalcommons.usu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=6026&context=etd>, (Erişim Tarihi: 31.01.2020)
- Webster, A. (1990). "The political economy of trade liberalization: the East India Company Charter Act of 1813." *Economic History Review*. ss. 404-419.
- Zeybek, Sezai O. (2016). "Fennî ormancılığın keçiler ve köylülerle imtihanı: sömürge imparatorluklarından ulus devletlere orman koruma". *Toplum ve Bilim 137*: ss. 129-154.

Extended Abstract

India was one of the most significant colonial geographies for the British Empire for centuries. It was the hub of trade relations and the resources that enabled the British Empire to make use of India in all aspects. Besides these features, the environment of India was also a valuable asset. Before the British Empire managed to take control of the Indian sub-continent, it was the British East India Company that had the authority over many parts of India. The British Empire and the East Indian Company had confronted each other on the issue of establishing sovereignty over India. Although this confrontation has many aspects, in this study only the confrontation over the environment and environmental issues will be touched upon. It will be tried to analyze how the confrontation between the East India Company and British Raj (the British administration in India) impacted the environment of India during these colonial years. In the study, reports, official declarations, and the sources on the environment will be used to make this analysis. This paper will apply a green theory perspective to be able to explain the operations of the East India Company and British Raj. In the conclusion part, it will be discussed whether the East India Company or the British Raj was successful or not in governing the environmental issues in India and how a path they followed while doing it.

Green Theory

Since the second half of the 19th century, the increase in economic growth rate and the effect of population growth on energy resources led to the popularization of environmental movements. The awareness that emerged after the Second World War led to the focus on the link between politics and the environment. Critical theorists put a more systemic perspective different than the problem-solving theories of the discipline of International Relations and offered a systemic change as a whole to be able to change the process completely. As part of critical theories, green political theory also offered to take the environment as something that should be treated more centrally. However, Green Theory, putting the environment at the center as something different from mainstream theories which put the human at the center follows an eco-centric perspective. The Green Theory is "anthropocentric", meaning that it is not human-centered, but "eco-centric", meaning that it is environment-centered.

The Struggle between the East India Company and British Raj Confrontation in India

The East India Company is a private company established by British traders to do business in areas East, Southeast Asia, and India. The East India Company founded by the British Empire in 1600. Until the 1857 Revolt in India, Company was the administrative actor in many areas of India. Britain, which started to increase its control over the region by limiting the privileges of the Company from the early nineteenth century onwards and became the dominant ruler of the region during the second half of the nineteenth century. East India Company's administration, as a result of its profit-oriented activities, began to see the Empire as the only savior power that would pursue long-term policies and prevent both environmental destruction and problems caused by political and military reasons. In other words, East India Company, although it was itself that started the environmental destruction in the Indian sub-continent, looked for the solution to be provided by another actor which was the British Empire.

Conclusion

When the relationship between humans and the environment is examined in terms of international relations, it is known that environmental issues have not received enough attention until recently within the development of the discipline. However, it is obvious that this situation has begun to change in particular with increasing cross-border problems. Since the relationship with the environment is established and built on the basis of meeting the needs of humanity, this form of relationship has been applied for a long time without question. However, this exchange of needs does not take place within a system where the earnings of the receiver and the giver are equal. When a nature-oriented, green perspective is provided; it is seen that humanity is located on the receiving side and nature on the giving side. However, all organisms in the world have the right to exist equally.

East India Company; considering the destruction caused by its first activities in India, wanted to protect the natural environment with a green perspective, with thoughts such as preventing erosion and protecting forests. It tried to raise awareness on environment by funding researchers. These researchers played an important role in generating ideas for the protection of large-scale forests. By analyzing the activities of the East Indian Company and the British Raj, it was seen that both actors used the Indian environment and its resources to get benefit from it. In order to maximize their profit, they seemed to be taking care of the environment but at the end of the day, it was again the Indian geography that was colonized and exploited. Based on their perspective, the study concludes that since the Indian sub-continent was colonized by the British Empire, they did not attach any meaning or value to the geography, people, and resources of India. Therefore, in line with the green theory, it is argued that the environment was not placed at the center but it was seen as a tool to colonize the Indian land.